

RUTHS BOG

INDLEDNING OG KOMMENTARER AF KIRSTEN NIELSEN

Ruths Bog er en novelle, som i kristne udgaver af Det Gamle Testamente står mellem Dommerbogen og Samuelsbøgerne; i jødiske bibler regnes bogen blandt 'Skrifterne' (se Indledning til Det Gamle Testaments Kanoniske Bøger). Dommerbogen slutter med at beskrive tiden før kongedømmet som en anarkistisk periode (Dom 21,25). Ruths Bog fortæller, hvordan en fremmed kvinde blev stammor til David, den første konge i Jerusalem (se faktaboks: David, s. 362).

Handlingen i Ruths Bog er klar. En hungersnød i Betlehem tvinger parret Elimelek og No'omi og deres to sønner til at bosætte sig i Moab, nabolandet på den anden side af Det Døde Hav. Mændene dør, og den barnløse svigerdatter Ruth mangler en ægtemand. No'omi og Ruth vender tilbage til Betlehem, hvor Ruth gifter sig med den rige Boaz og får en søn. Bogen slutter med Davids stamtavle.

Ruths Bog ligner patriarkfortællingerne i Første Mosebog, hvor Jahve lover, at patriarkerne skal blive til et stort folk med eget land. Alligevel tvinges de flere gange bort fra landet pga. hungersnød (1 Mos 12; 37-50), og de tre stammødre er i begyndelsen barnløse. Også Ruths Bog begynder med hungersnød, ophold i det fremmede og en barnløs heltinde. I alle tilfælde står Jahve bag begivenhederne.

Ruth er ikke israelit, men fra Moab, et folk, der nedstammer fra Lots ældste datter, der blev gravid med sin egen far (1 Mos 19). David nedstammer gennem Boaz fra Tamar, der blev gravid med sin svigerfar (1 Mos 38). Davids slægtsforhold skal formentlig vise, at hvad der kan virke skandaløst er ikke desto mindre Jahves vilje. Jahve står bag valget af Ruth som stammor. Ruths Bog skal legitimere valget af Davidsslægten og imødegå kritik af Davids familiebaggrund ved at pege på den særlige førelse, der ligger bagved (jf. Jesus' stamtavle i Matt 1).

I jødisk tradition bruges Ruths Bog som en opbyggelig historie, hvor den regnes til festrullerne (se faktaboks: Festruller, s. 338). Den læses ved pinsefesten, hvor man fejrer lovgivningen på Sinaj. Ruth hyldes, fordi hun skønt fremmed påtog sig at følge loven (jf. Ruth 1,16).

Ruths Bog er først og fremmest en lille litterær idyl. Dateringen er vanskelig. Hvis et af motiverne bag bogen er at forsvare Davidsslægtens legitimitet, kan den være fra kongetiden. Men den kan også være et forsvar for blandede ægteskaber og en kritik af det forbud imod ægteskaber med fremmede, som omtales i Ezra 10; i så fald er bogen snarere fra persisk tid.

No'omi og Ruth

1 Engang på dommernes tid blev der hungersnød i landet. En mand rejste da fra Betlehem i Juda til Moabs land for at bo der som fremmed sammen med sin kone og sine to sønner. ²Manden hed Elimelek, hans kone hed No'omi, og hans to sønner hed Maklon og Kiljon; de var af Efrat-slægten fra Betlehem i Juda. De kom til Moabs land, og dér blev de. ³Elimelek, No'omis mand, døde, og hun sad tilbage med sine to sønner. ⁴De giftede sig med moabitiske kvinder; den ene hed Orpa, den anden Ruth. Da de havde boet der en halv snes år, ⁵døde også Maklon og Kiljon, og No'omi sad tilbage uden sine to sønner og sin mand.

⁶Da brød hun op sammen med sine svigerdøtre for at vende hjem fra Moabs land, for i Moabs land havde hun hørt, at Herren havde taget sig af sit folk og givet det føde. ⁷Hun forlod det sted, hvor hun havde boet, og sammen med sine to svigerdøtre drog hun hjemad mod Juda. ⁸Men No'omi sagde til sine to svigerdøtre: "Vend nu tilbage, hver til sin mors hus! Måtte Herren vise jer godhed, ligesom I har vist godhed mod de afdøde og mod mig. ⁹Herren give jer trygge kår, hver i sin mands hus!" Så kyssede hun dem farvel; men de brast i gråd ¹⁰og sagde til hende: "Vi vil følge med dig hjem til dit folk." ¹¹No'omi svarede: "Vend nu tilbage, mine døtre! Hvorfor vil I med mig? Er der stadig sønner i mit skød, som I kan gifte jer med?" ¹²Vend nu tilbage, mine døtre! Jeg er for gammel til at tilhøre en mand. Men selv hvis jeg tænkte, at der var håb for mig, og selv hvis jeg i nat tilhørte en mand og endda fik sønner, ¹³skulle I så vente, til

de blev voksne? Skulle I lade være med at gifte jer? Nej, mine døtre! For mig er det mere bittert end for jer, for det er mig, Herrens hånd har ramt." ¹⁴Så brast de igen i gråd. Orpa kyssede sin svigermor farvel; men Ruth klyngede sig til hende. ¹⁵Da sagde No'omi: "Nu vender din svigerinde tilbage til sit folk og sin gud. Følg du med din svigerinde!" ¹⁶Men Ruth svarede: "Du må ikke tvinge mig til at forlade dig og vende tilbage. Nej, hvor du går hen, vil jeg gå, hvor du bor, vil jeg bo; dit folk er mit folk, og din Gud er min Gud. ¹⁷Hvor du dør, vil jeg dø, og der vil jeg begraves. Herren ramme mig igen og igen: Kun døden skal skille os!" ¹⁸Da No'omi så, at hun var fast besluttet på at følge hende, opgav hun at overtale hende, ¹⁹og så fulgtes de ad til Betlehem.

Men da de kom ind i Betlehem, blev der røre i hele byen, og kvinderne sagde: "Det er jo No'omi!" ²⁰Men hun sagde: "Kald mig ikke No'omi, kald mig Mara, for den Almægtige har forbitret mit liv. ²¹Med fulde hænder drog jeg af sted; men Herren har ladet mig vende tomhændet hjem. Hvorfor kalder I mig No'omi, når Herren har vidnet imod mig, når den Almægtige har bragt ulykke over mig?"

²²Sådan kom No'omi hjem sammen med sin moabitiske svigerdatter Ruth, dengang hun vendte tilbage fra Moabs land. De kom til Betlehem i begyndelsen af byghøsten.

Ruth møder Boaz

2 No'omi havde en slægtning på sin mands side, en velstående mand af Elimeleks slægt; han hed Boaz. ²Moabitten Ruth sagde

KAP. 1 ¹¹1 Sam 22,3-4 ¹²1 Mos 48,7. Mika 5,1 ¹³⁻¹⁵5 Mos 7,3. Neh 13,23 ¹⁸⁻²2 Sam 2,6 ¹⁹Ruth 3,1 ¹¹³Job 19,21
¹¹⁶⁻¹⁷2 Sam 15,21 ¹²⁰No'omi betyder den yndige eller den venlige. Mara betyder den bitre. ¹²⁰2 Mos 15,23

1,1: *dommernes tid* er beskrevet i Dom. som en urolig og lovløs tid, der går forud for indførelsen af kongedømmet (1 Sam 8). – *Moabs land* ligger øst for Det Døde Hav.

1,2: *Betlehem* ligger i Judas stammeområde, syd for Jerusalem. Betlehem betyder 'brødets hus' og er if. Mika stedet, hvor en storkonge skal fødes (jf. Mika 5,1; Matt 2,6). – *Elimelek* betyder 'Gud er (min)

konge', *No'omi*' min glæde', *Maklon* 'sygdom' eller 'ufrugtbarhed', *Kiljon* 'svindsot'. Gennem navnene gives der varsler om bogens handling.

1,4: *moabitiske kvinder*: I 5 Mos 7 er der forbud mod at gifte sig med fremmede kvinder (se også afvisningen af moabitterne i 5 Mos 23,4-7; i 1 Mos 19,29-38 er de resultatet af incest mellem Abrahams nevø Lot og en af hans døtre). – *Orpa*

betyder 'nakke'. Hun vender netop nakken (ryggen) til sin mands slægt. – Betydningen af *Ruth* er usikker.

1,11: *sønner i mit skød, som I kan gifte jer med*: en henvisning til loven om svogerægteskab (se komm. til 4,5).

1,20: *Mara* betyder 'den bitre' (jf. 1,13).

2,1: *Boaz* betyder 'i ham er styrke'.

FESTRULLER

Hebraisk *megillot*, jødisk, efterbibelsk betegnelse for fem mindre bøger i GT, der indgår i synagogegudstjenester ved særlige dage: Ruth. (ugefest), Est. (purim), Højs. (påske), Præd. (løvhyttefest) og Klages. (årsdag for templets ødelæggelse). I den jødiske, bibelske tradition indgår de i gruppen af 'Skrifter', den tredje gruppe efter 'Loven' (toraen) og 'Profeterne'.

nu til No'omi: "Jeg vil gå ud på marken og samle aks efter den, som vil vise mig velvilje." Hun svarede: "Gå blot, min datter!"

³Så gik hun ud på en mark og samlede aks efter høstfolkene. Nu traf det sig, at den mark tilhørte Boaz, der var af Eli-meleks slægt. ⁴Boaz, der netop var kommet fra Betlehem, sagde til høstfolkene: "Herren være med jer!" og de svarede: "Herren velsigne dig!" ⁵Så spurgte Boaz den karl, som havde opsyn med høstfolkene: "Hvor hører den pige hjemme?" ⁶Karlen, som havde opsyn med høstfolkene, svarede: "Det er den moabitiske pige, der kom tilbage fra Moabs land sammen med No'omi." ⁷Hun spurgte, om hun måtte samle aks mellem negene efter høstfolkene. Hun gik i gang og er blevet ved fra i morges lige til nu; hun var kun hjemme et kort stykke tid." ⁸Så sagde Boaz til Ruth: "Hør her, min pige, du skal ikke gå hen og samle på nogen anden mark; gå ikke herfra, men hold dig til mine piger." ⁹Hold øje med, hvor på marken de høster, og følg efter dem. Jeg skal nok give karlene besked om, at de skal lade dig være i fred. Og når du bliver tørstig, kan du bare gå hen til karrene og drikke det, karlene øser op." ¹⁰Da kastede hun sig til jorden og sagde til ham: "Hvordan har jeg dog vundet din velvilje, så du kendes ved mig, skønt jeg er fremmed?" ¹¹Boaz svarede hende: "Jeg har hørt om alt det, du har gjort for din svigermor efter din mands død, at du forlod din far og mor og dit fædreland og rejste til et folk, du ikke kendte i forvejen. ¹²Måtte Herren gengælde dig, hvad du har gjort! Måtte du

få den fulde løn af Herren, Israels Gud, nu da du har søgt ly under hans vinger!" ¹³Så sagde hun: "Måtte jeg bevare din velvilje, herre! Du har trøstet mig og talt venligt til din trælkvind, skønt jeg ikke engang er som en af dine trælkvinder." ¹⁴Ved spisetid sagde Boaz til hende: "Kom herhen og få et stykke brød, og dyp det i vineddiken." Så satte hun sig hos høstfolkene, og han rakte hende noget ristet korn. Hun spiste sig mæt og kunne endda levne. ¹⁵Da hun rejste sig for at samle aks, gav Boaz sine karle den besked: "Hun må også samle aks mellem negene; I må ikke forulempe hende! ¹⁶I kan også trække aks ud af knipperne til hende og lade dem ligge, så hun kan samle dem; lad være med at true ad hende!" ¹⁷Så samlede hun aks på marken, til det blev aften, og da hun havde tærsket det, hun havde samlet, var der omtrent en efa byg.

¹⁸Hun bar det ind til byen, og hendes svigermor så, hvad hun havde samlet. Derpå tog hun det frem, hun havde levnet, da hun havde spist sig mæt, og gav det til No'omi. ¹⁹Svigermoderen spurgte hende: "Hvor har du samlet aks i dag, hvor har du arbejdet? Velsignet være han, som ville kendes ved dig!" Så fortalte hun sin svigermor, hvem hun havde arbejdet hos: "Den mand, jeg har arbejdet hos i dag, hedder Boaz." ²⁰Da sagde No'omi til sin svigerdatter: "Herren velsigne ham, Herren som ikke svigter sin troskab mod de levende og de døde!" Og No'omi sagde til hende: "Den mand er i slægt med os, han er en af vores løser." ²¹Moabitten Ruth sagde: "Han sagde oven i købet til mig: Du skal holde dig til mine

KAP. 2 ^{2,23} Mos 19,9-10 ^{2,4} Ruth 1,2 ^{2,11} Ruth 1,16-17 ^{2,12} Sl 36,8. Matt 23,37 ^{2,16} 3 Mos 19,9-10 ^{2,20} Ruth 4,4. 3 Mos 25,25

2,2: *samle aks*: if. 3 Mos 19 en ret, som fattige og fremmede har.

2,12: *under hans vinger*: angiver Guds beskyttelse (jf. Sl 17,8).

2,17: *En efa byg*: Se Mål, vægt og mønt, s. 1731.

2,20: *Løser* er betegnelsen på en nær slægtning, som skal træde til og hjælpe. Udtrykket anvendes specielt i tilfælde af, at en person må sælge sin ejendom, fx sine marker. En slægtning skal da indløse

(tilbagekøbe) dem, så jorden kan bevares i slægten (3 Mos 25,24-34). Lovene om løser omtaler ikke ægteskab. Det er Ruth, der over for Boaz udvider pligten som løser til også at omfatte ægteskab (3,9).

karle, til de er helt færdige med at høste for mig.”²² Og No’omi sagde til sin svigerdatter Ruth: “Det er godt, min datter. Når du går sammen med hans piger, bliver du ikke forulempet på en anden mark.”²³ Så holdt hun sig til Boaz’ piger og samlede aks, til byghøsten og hvedehøsten var ovre; og hun blev boende hos sin svigermor.

Ruth og Boaz på tærskelpladsen

3 Hendes svigermor No’omi sagde til hende: “Min datter, skal jeg ikke skaffe dig et hjem, så du kan få det godt?”² Hør her: Boaz, hvis piger du var sammen med, er jo vores slægtning; han renser byg på tærskelpladsen i aften.³ Nu skal du vaske dig og salve dig. Tag så din kappe på og gå ned på tærskelpladsen; men sørg for, at han ikke får øje på dig, før han er færdig med at spise og drikke.⁴ Når han lægger sig, skal du lægge mærke til, hvor han ligger. Så skal du gå derhen og klæde dig af og lægge dig ved hans fødder; så skal han nok fortælle dig, hvad du skal gøre.”⁵ Hun svarede hende: “Jeg vil gøre alt, hvad du siger.”⁶ Derpå gik hun ned på tærskelpladsen og gjorde, ganske som hendes svigermor havde givet hende besked på.

⁷ Da Boaz havde spist og drukket og var veltilpas, gik han hen og lagde sig ved korn-dyngen. Derpå listede hun derhen, klædte sig af og lagde sig ved hans fødder.⁸ Men ved midnat vågnede han med et sæt; han følte sig for og opdagede, at der lå en kvinde ved hans fødder.⁹ “Hvem er du?” spurgte han, og hun svarede: “Jeg er Ruth, din træl-kvinde. Bred din kappe over din træl-kvinde, for du er løser.”¹⁰ Han sagde: “Herren velsigne dig, min pige! Den trofasthed, du viser nu, er endnu større end den, du hidtil har vist. Du går ikke efter de unge

mænd, hverken fattige eller rige.”¹¹ Men du skal ikke være bange, min pige, jeg vil gøre alt, hvad du beder mig om. Alle i byporten ved, at du er en storartet kvinde.¹² Og det er rigtigt, jeg er virkelig løser; men der er en anden, der står nærmere end jeg.¹³ Bliv her i nat! Hvis han i morgen vil være løser for dig, så lad ham være det; men hvis han ikke vil, så vil jeg være det, så sandt Herren lever. Bliv nu liggende til i morgen!”

¹⁴ Så blev hun liggende ved hans fødder, til det blev morgen; men hun stod op, før man var i stand til at skelne det ene menneske fra det andet, for han sagde, at det ikke måtte blive kendt, at hun var kommet hen på tærskelpladsen.¹⁵ Så sagde han: “Tag det slag, du har over dig, og hold det frem.” Det gjorde hun, og han øste seks mål byg op i det og gav hende det på ryggen. Så gik han ind til byen.

¹⁶ Hun gik hjem til sin svigermor, som spurgte: “Er det dig, min datter?” Ruth fortalte hende så alt, hvad manden havde gjort for hende; ¹⁷ hun sagde: “Disse seks mål byg gav han mig, for han sagde: Du skal ikke komme tomhændet til din svigermor.”¹⁸ Så sagde No’omi: “Bliv nu her, min datter, til du kender sagens udfald; for den mand under sig ingen ro, han skal nok få den sag afgjort i dag.”

Forhandlingen i byporten

4 Boaz var gået op til byporten og havde sat sig der. Så kom den løser forbi, som Boaz havde talt om. Boaz sagde til ham: “Kom du herhen og sæt dig!” og det gjorde han.² Derpå fik Boaz fat i ti af byens ældste og sagde: “Sæt jer her!” De satte sig,³ og så sagde han til løseren: “Den mark, som tilhørte vores slægtning Elimelek, vil No’omi sælge, nu da hun er vendt hjem fra Moabs land.”⁴ Jeg tænkte derfor, at jeg

KAP. 3 ³¹Ruth 1,9 ³⁴Så skal du gå derhen og klæde dig af og lægge dig ved hans fødder. Teksten kan også oversættes: Så skal du gå derhen og blotte hans fødder og lægge dig (igen i v. 7). ³⁹Ez 16,8 ³¹⁹Ruth 4,4

KAP. 4 ⁴⁴Ruth 2,20; 3,9.12-13; 4,1.14. Job 19,25

3,4: klæde dig af: den sandsynligste oversættelse, da Boaz straks efter opfordres til at lægge kappen over Ruth. Den hebraiske tekst kan også oversættes ‘blotte hans fødder’, hvilket ville være en eufemisme for hans kønsdele.

3,9: Bred din kappe over: hentyder til en ægteskabsrite, hvor manden lægger sin kappe over den nøgne brud. På hebraisk bruges det samme ord, *kanap*, i 2,12 om ‘vinger’ og her i 3,9 om ‘kappe’. Ordspillet skal vise, at Boaz selv må påtage

sig, hvad han bad Gud tage sig af. **4,1: Byporten** er stedet, hvor der indgås aftaler og afgøres stridsspørgsmål i retssager, der kan løses lokalt. **4,2: Byens ældste** fungerer som vidner til de aftaler, der indgås i byporten.

ville sige til dig, at du skal købe den nu i nærværelse af dem, der sidder her, og mit folks ældste. Hvis du vil indløse den, så gør det; men hvis du ikke vil indløse, skal du sige mig det, så jeg ved det. For der er ikke andre til at indløse end dig og derefter mig." Han svarede: "Jeg vil indløse." ⁵ Men Boaz sagde: "Den dag du køber marken af No'omi, da køber jeg den moabitiske enke Ruth, for at afdødes navn kan bevares ved hans ejendom." ⁶ Da svarede løseren: "Så kan jeg ikke indløse, for jeg vil ikke skade min ejendom. Du må indløse, hvad jeg skulle indløse, for jeg kan ikke gøre det."

⁷ Ved indløsning og byttehandel var det før i tiden sådan i Israel, at den ene part tog sin sandal af og gav den til den anden for at bekræfte sagen; det gjaldt som bevidnelse i Israel. ⁸ Løseren sagde til Boaz: "Køb du den!" og så tog han sin sandal af. ⁹ Derpå sagde Boaz til de ældste og alle, der var til stede: "I er i dag vidner på, at jeg af No'omi køber alt, hvad der tilhørte Elimelek, og alt, hvad der tilhørte Kiljon og Maklon. ¹⁰ Samtidig køber jeg moabitten Ruth, Maklons enke, til hustru, for at afdødes navn kan bevares ved hans ejendom, og afdødes navn ikke udslættes i hans slægt eller i hans bys port. Det er I vidner på i dag." ¹¹ Alle tilstedeværende i porten og de ældste svarede: "Ja, vi er vidner! Herren

give, at den kvinde, som går ind i dit hus, må blive som Raket og Lea, de to der byggede Israels hus. Vis din kraft i Efrata, og bliv navnkundig i Betlehem! ¹² Måtte Herren give dig børn med denne kvinde, så dit hus bliver som Peres' hus, ham som Tamar fødte til Juda!"

Boaz gifter sig med Ruth

¹³ Boaz indgik nu ægteskab med Ruth. Han gik ind til hende, og Herren lod hende blive gravid, og hun fødte en søn. ¹⁴ Da sagde kvinderne til No'omi: "Lovet være Herren, som ikke lader dig stå uden løser i dag. Han skal blive navnkundig i Israel!" ¹⁵ Han skal holde dig i live og forsørge dig i din alderdom. Din svigerdatter, som har vist dig kærlighed, har født ham. Hun betyder mere for dig end syv sønner." ¹⁶ Så tog No'omi drengen i sin favn, og hun blev hans plejemor. ¹⁷ Nabokonerne gav ham navn og sagde: "No'omi har fået en søn!" De gav ham navnet Obed, og han blev far til Davids far Isaj.

Peres' slægt

¹⁸ Dette er Peres' slægt: Peres fik sønnen Hesron, ¹⁹ Hesron fik Ram, Ram fik Amminadab, ²⁰ Amminadab fik Nakshon, Nakshon fik Salma, ²¹ Salma fik Boaz, Boaz fik Obed, ²² Obed fik Isaj, og Isaj fik David.

^{4,5} Mos 25,5-6 ^{4,7-10} Mos 25,7-10 ^{4,10} Mos 25,5-6 ^{4,11} Mos 35,23-26 ^{4,12} Mos 38,27-30 ^{4,14} Ruth 4,4

^{4,17-22} Matt 1,3-6. Luk 3,32-33 ^{4,18} Mos 46,12. 1 Krøn 2,5 ^{4,19-22} 1 Krøn 2,9-15 ^{4,20} 4 Mos 1,7 ^{4,22} Sam 16,1,11-13

4,5: At *afdødes navn* skal bevares, henviser til reglerne for svogerægteskab (5 Mos 25,5-10). Hvis en mand dør barnløs, bør hans bror gifte sig med enken. Det første barn i et sådant ægteskab regnes for den afdødes barn og har arveret til den dødes ejendom. Når Boaz gifter sig med Ruth, og de får en søn, skal marken if. loven overgå til denne søn og hans slægt. Det er derfor ikke fordelagtigt for den anden løser at købe marken.

4,7-8: *tog sin sandal af:* en skik, der bruges til at håne en svoger, som ikke vil indgå svogerægteskab.

4,11: *blive som Raket og Lea:* et byrl-

lupsønske om, at parret må få mange børn. Raket og Lea var gift med patriarken Jakob, som var stamfader til Israels tolv stammer. – *Efrata* er navnet på det område, hvor Betlehem ligger.

4,12: *Peres' hus:* Peres er den ene af Tamars to sønner med Juda. Om-talen af Tamar i forbindelse med Ruth peger på, at de begge bliver stammødre til Davidsslægten på trods af usædvanlige ægteskabsforhold. Tamar, som formentlig også er en ikke-israelitisk kvinde, begik incest ved at have samleje med sin svigerfar (1 Mos 38), mens Ruth fra Moab har optrådt seksu-

elt provokerende over for Boaz om natten på tærskelpladsen.

4,17: *No'omi har fået en søn:* Nabokonerens ord knytter sønnen til Elimeleks slægt. – *Obed* betyder 'den som tjener'.

4,18-22: *Peres' slægt:* Slægtstavlen er bogens afsluttende pointe. Den viser forbindelsen mellem Boaz' slægt og kong *David* (se faktaboks: David, s. 362). Hvor fortællingen fokuserer på Ruth og fortæller, hvordan hun blev stammor til kong David, markerer slægtstavlen mandslinjen i ti led (jf. Jesus' slægtstavle, hvor både Tamar og Ruth omtales, Matt 1).